

Бу борада бизнинг институти-мизда “Иқлим ўзгариши шароитида Оролбўйи ҳудудлари тупроқ қоп-лами шаклланиши ва трансформацияси қонуниятларини тадқиқ этиш” мавзусида фундаментал лойиҳа ишлаб чиқилди ва амалга оширила бошланди.

Тадқиқотлар натижасида Орол денгизи сув сатҳининг кескин пасайиши сабабли, денгиз тубида ва қуриган дарё дельтасида тупроқ ҳосил бўлиш жараёнлари хусусиятлари аниқланади, тупроқларнинг систематик рўйхати тузилиб, уларнинг классификациядаги ўрни белгиланади. Оролбўйи ҳудудларида, денгиз қуриши ва глобал иқлим ўзгариши натижасида тупроқ қоп-ламида юз берган жараёнлар тўғрисида маълумотлар олиниб, улар

асосида тупроқ қоплами трансформацияси башоратланади. Оролбўйи ҳудудларининг схематик тупроқ картаси тузилади. Тадқиқотлар натижаси таҳлил этилиб, иқлим ўзгариши ва денгиз қуришининг атроф-муҳитга етказётган салбий таъсирини камайтиришга, шунингдек, биотизимларнинг адаптация жараёнларини муайянлаштиришга, Оролбўйи тупроқ ресурсларидан самарали фойдаланишга қаратилган чора-тадбирларни ишлаб чиқишга илмий асос яратилади.

Мухтасар қилиб айтганда, республикамизда тупроқ унумдорлигини сақлаш, қайта тиклаш ва ошириш, ер ресурсларидан самарали фойдаланишни ташкил этиш, атроф-муҳитни муҳофазалаш, қур-гоқчилик ва саҳроланиш жараён-

ларини келтириб чиқарувчи омилларни ўрганиш, улар натижасида юзага келган салбий жараёнларнинг бартараф этиш ёки юмшатиш масалалари давлат сиёсати даражасига кўтарилиб, ягона тизим асосида олиб борилмоқда. Бу ўз навбатида табиатнинг ноёб неъматлари — ер, сув, ҳаво кабиларни асраш, муҳофазалаш, улардан оқилона фойдаланиш, оқибатда мамлакатимизнинг озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш, экологик тоза маҳсулотлар ишлаб чиқариш, халқимизнинг турмуш фаровонлигини янада оширишга замин яратади.

Р.ҚЎЗИЕВ,
Тупроқшунослик ва агрохимё
илмий-тадқиқот институти
директори,
б.ф.д., профессор.

Олим мулоҳазаси

Ҳайдов қатламининг бундай қисмларга бўлиниб ва ўрин алмаштирилиб ағдарилиши солинган ўғитлар, даладаги ўсимлик қолдиқлари, бегона ўтлар ва уларнинг уруғлари чуқур кўмилишини таъминлайди ҳамда вегетация даврида маданий ўсимликнинг жадал ривожланишига ижобий таъсир этади.

Ер ҳайдаш самарадорлигини оширишда даланинг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда қуйидаги тадбирларни қўллаш яхши натижалар беради:

- 1) бир йиллик бегона ўтлар кучли босадиган ва юқори даражада шўрланган майдонларни тўлиқ икки ярусли плуглар билан ҳайдаш;
- 2) кўп йиллик бегона ўтлар (ажриқ, гумай, қамиш) босган майдонларни уларнинг илдизларидан тозалангандан кейин ҳайдаш;
- 3) сизот сувлари яқин, сув ва шамол эрозиясига учрайдиган майдонларни экиш олтидан ҳайдаш;
- 4) ҳайдаш чуқурлигида қаттиқ қатлам ёки гипс қатлами мавжуд бўлса, чуқурлатгичли махсус плуглардан фойдаланиш;
- 5) шўри ювиладиган ва ноте-кис ҳайдалган майдонларни ҳайдашдан кейин пешма-пеш текислаш ишларининг бажарилиши ер ҳайдаш ишларининг самарадорлигини кескин оширади.

С.АЛИҚУЛОВ,
ТИҚХММИ доценти, т.ф.н.

КУЗГИ ШУДГОР САМАРАДОРЛИГИ

Тупроққа асосий ишлов беришининг ағдариб ишлаш усули юртимизда кенг тарқалган бўлиб, бу тадбир асосан кузги шудгор кўринишида чимқирқарли ва икки ярусли плуглар билан 35–40 см чуқурликда амалга оширилади. Ушбу тадбирнинг афзаллиги шундан иборатки, бунда тупроққа кўпроқ сувнинг сингиб кетишини яхшилаш, ўсимлик илдизи ривожланидиган қатламда кўп сув тўпланиши ва намликнинг узоқ муддат сақланишини таъминлашдан иборат.

Ер ҳайдаш усулларини танлашда тупроқнинг физик-механик хоссалари, жойларнинг тупроқ-иқлим шароитини ва шудгорлаш муддатларини эътиборга олиш муҳим ҳисобланади.

Маълумки, бу агротехник тадбир тупроқнинг намлиги 16–18% агрофида бўлганда бажарилиши керак. Бунда тупроқ яхши уваланади, машинанинг ишчи қисмларига ёпишмайди ва унинг қаршилиги энг кам бўлади.

Ҳозирги пайтда ерларни икки ярусли плуглар билан шудгорлаш технологиясига алоҳида эътибор қаратилмоқда. Бу усулда шудгорлаш икки ярусли ПЯ-3-35, ПД-3-35 ПНЯ-4+1-45, ПДО-4-45 русумли 3-4 корпусли плуглар ёрдамида амалга оширилади. Натижада тупроқ қатламларининг ўрни ўзаро

алмашинади, бегона ўтлар уруғи ва ўсимлик қолдиқлари тупроққа чуқур кўмилади.

Айниқса, кучли шўрланган майдонлар икки ярусли плуглар билан ҳайдалганда ер юзасига чиқиб қол-

ган шўр қатлам тупроқнинг остки қатламига тушганлиги учун бундай майдонларда шўр ювишдаги сув сарфи 25–30% камайиши аниқланган.

ЎЗБЕКISTON QISHLOQ XO'JALIGI

(«Сельское хозяйство
Узбекистана»)

Аграр-иқтисодий,
илмий-оммабоп журнал

МУАССИСЛАР:

Ўзбекистон Республикаси
Қишлоқ хўжалиги ва Сув
хўжалиги вазирликлари

ХАМКОРИМИЗ:

Ўзбекистон Республикаси
Фанлар академияси Қишлоқ
хўжалиги ва озиқ-овқат
таъминоти илмий-ишлаб
чиқариш маркази

Бош муҳаррир:

Тоҳир ДОЛИЕВ

Таҳрир ҳайъати:

Баҳодир ЮСУПОВ
Шавкат ХАМРАЕВ
Аброр ВАХАБОВ
Шухрат ТЕШАЕВ
Баҳром НОРҚОБИЛОВ
Низомиддин БАКИРОВ
Тўлқин ЭШНАЗАРОВ
Абдушукур АБДУЛЛАЕВ
Ботиржон СУЛАЙМОНОВ
Ўқтам УМУРЗОҚОВ
Равшанбек СИДДИҚОВ
Мирзиёд МИРСАИДОВ
Бахтиёр КАРИМОВ
Ибрагим ЭРГАШЕВ
Қамар СЕРКАЕВ
Мурод АШУРОВ

2018 йил,
№12. Декабрь

Журнал 1922 йил
октябрдан чиқа бошлаган.

ОБУНА ИНДЕКСИ:
якка обуначилар учун – 894
ташкilotлар учун – 895

МУНДАРИЖА

Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги ходимларига	1
Ўзбекистон Республикаси Президентининг фармони	2
Т.ДОЛИЕВ. Юртимизда байрамлар шукуҳи	4
Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори	6
Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Бошоқли дон етиштиришни янада рағбатлантириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарорига шарҳ	8
Р.СИДДИҚОВ. Майса парваришида декабрь ойида нималарга эътибор бериш керак?	10
Р.АБДУЛЛАЕВ, С.ШОДИЕВ. Боғбонга қишда ҳам юмуш бисёр	11
Р.НИЗОМОВ, Е.ЛЯН, Ф.РАСУЛОВ. Иссиқхонада помидор ёки бодринг етиштирмоқчимсиз?	12
М.ТОШБОЛТАЕВ. Машиналарни авайлаб сақлайлик	14
Р.ҚЎЗИЕВ. Табиатнинг беназир эҳсони	16
С.АЛИКУЛОВ. Кузги шудгор самарадорлиги	17
“Томчи” мобил иловаси – сув тежашда ёрдамчи	18
О.НОРБЕКОВ. Куз неъматлари намойиш этилди	19
Ш.ЖАББАРОВА. Йилнинг энг яхши фермери	20
Тошкентда йирик халқаро кўргазмалар	22
Б.ЭСАНОВ. Ҳам шифо, ҳам манфаат	22
Д.ЁРМАТОВА. Бир пайтлар юртимизда чой етиштирилган, энди-чи?	23
Сув келтирган азиздир	24
Ш.ЖАББАРОВА. Сувчиликнинг ҳам машаққатлари бор	25
К.ЭРГАШЕВ. Чўлдаги бўстон	26
Ш.СОДИҚОВА. Ғайратли Ғайратбек	27
Ф.МИРЗАЕВ. Агро илмдан яралган аҳд	28
Р.ҚОЗОҚОВ. Камтарлиги камолга етказди	30
Р.ТОЖАЛИЕВА. Навойининг саховат сарчашмалари	31
Ўрмончилик фидойиси	32
К.ЭРГАШЕВ. Балиқчилик – сердаромад соҳа	33
Заркентлик заршунослар	35
С.РАҲМОНКУЛОВ, Х.ЧОРИЕВА, Х.ЖАЛЛОЛОВ, Н.ОЧИЛДИЕВ. Ингичка толали “Термиз-202” ва “Термиз-208” Ўза навларининг иқтисодий самарадорлиги	36
Т.ОСТАНАКУЛОВ, О.АЛИМАРДОНОВ. Картошкани иккиҳосилли экин сифатида парваришlash	37
Ф.ОБЛОКУЛОВ, Д.НОРМУРОДОВ, Д.ЭРГАШЕВ. Янги картошка навларини иккиҳосилли экин сифатида етиштириш натижалари	38
Х.ТҮЙЧИЕВ, Г.РУСТАМОВА, Н.САРИБОЕВА, У.РАСУЛОВ. Поволжия ўсимлиги кўчатлари етиштиришни жадаллаштиришга биостимуляторлар таъсирини ўрганиш	39
М.АВЛИЁКУЛОВ. Ўтлоқлашиб бораётган тақирсимон тупроқлардан йил давомида фойдаланишда тупроқ сув ўтказувчанлигининг ўзгаришлари	40
Қ.ДАВРОНОВ. Ўза парваришида “биоэнергия” биоўғитини кўллашнинг пахта ҳосилдорлигига таъсири	41
М.АТАЖОНОВ, Б.ХАЛИКОВ. Тупроққа ёзги ишлов беришнинг турли усуллари ҳамда такрорий мажархорининг ўсиб-ривожланиши	42
И.ТУРСУНОВ, А.ХУРРАМОВ, С.ХУДОЙБЕРДИЕВ. “Ҳар бир оила – тадбиркор” дастури уй хўжалиklarининг тадбиркорлик фаоллигини оширишнинг бош омили	44
Ў.УМУРЗАКОВ. Юртга садоқат билан хизмат қилиш – саодат	45
Етук олим, меҳрибон устоз	46
Агроолам	47

Журнал Ўзбекистон Матбуот
ва ахборот агентлигида 2007 йил
11 январда 0158-рақам билан
рўйхатга олинган.

Манзилимиз: 100004, Тошкент
Шайхонтохур тумани,
А. Навоий кўчаси, 44-уй.
Тел: +998 71-242-13-54,
+998 71-242-13-24.

www.qxjurnal.uz
E-mail: qxjurnal@agro.uz,
uzqx_jurnal@mail.ru

© «O'zbekiston qishloq xo'jaligi»

Босмахонага топширилди: 2018 йил
10 декабрь. Босишга рухсат этилди:
2018 йил 10 декабрь. Қоғоз бичими
60x84 1/8. Офсет усулида офсет
қоғозига чоп этилди. Шартли босма
табоғи 4,2. Нашр ҳисоб табоғи 5,0.
Буюртма №375 Нусхаси 3200 дона.

«PRINT LINE GROUP» ХК
босмахонасида чоп этилди.
Корхона манзили: Тошкент шаҳри,
Бунёдкор шоҳкўчаси, 44-уй.

Навбатчи муҳаррир: **Б.ЭСОНОВ**
Дизайнер: **Н.БОЛТАЕВА**